

บทคัดย่อ

โครงการวิจัยนี้เป็นโครงการวิจัยเชิงบูรณาการระหว่างวิจัยเชิงปริมาณกับวิจัยเชิงคุณภาพ และการวิจัยข้ามสาขาระหว่างภาษา การสื่อสาร และจิตวิทยา โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาเชิงสำรวจอุบัติการณ์ภาวะซึมเศร้าของนักศึกษาในมหาวิทยาลัยไทย ในกรณีนี้คือ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ และสำรวจภาษาที่ใช้สื่อสารเกี่ยวกับโรคซึมเศร้าในวาทกรรมสาธารณะและวาทกรรมของนักศึกษาที่มีภาวะซึมเศร้า เพื่อค้นหาลักษณะทางภาษาที่บ่งชี้สัญญาณของโรคซึมเศร้า สำหรับเป็นแนวทางในการพัฒนาเครื่องมือสื่อสารโรคซึมเศร้าที่เหมาะสมต่อไป

วิธีวิจัยดำเนินการตามแนวทางการพิจารณาของคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัยในคนของมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ข้อมูลที่ใช้วิเคราะห์ แบ่งเป็น 2 ส่วน ส่วนที่ 1 ข้อมูลจากใช้แบบสอบถาม 3 แบบ ได้แก่ CES-D ฉบับภาษาไทย แบบคัดกรองโรคซึมเศร้า 2Q และแบบประเมินโรคซึมเศร้า 9Q โดยสอบถามนักศึกษาระดับปริญญาตรีมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ศูนย์รังสิตจำนวน 700 คน ด้วยวิธีการสุ่มแบบมีระบบ (systematic sampling) ส่วนที่ 2 ได้จากการบันทึกชีวิตประจำวันต่อเนื่องเป็นเวลา 2 เดือนและการสัมภาษณ์จำนวน 2 ครั้งจากอาสาสมัครที่เป็นนักศึกษาที่ได้รับการวินิจฉัยและคัดกรองแล้วว่าเป็นโรคซึมเศร้าจำนวน 40 คน

ผลของการศึกษาด้านอุบัติการณ์ภาวะซึมเศร้าของนักศึกษามหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ พบว่ามีอัตราร้อยละ 23.3 ซึ่งสูงกว่าอัตราร้อยละ 4 ของประชากรไทยที่เข้าข่ายภาวะซึมเศร้าตามข้อมูลขององค์การอนามัยโลก (WHO, 2017) อย่างมีนัยยะสำคัญทางสถิติที่ 0.01 และพบว่านักศึกษาเพศชายมีอัตราเข้าข่ายภาวะซึมเศร้ามากกว่าเพศหญิงซึ่งเป็นอุบัติการณ์ที่ต่างจากที่อื่น

ส่วนผลการศึกษาภาษาซึมเศร้าของนักศึกษาพบว่ามีลักษณะเด่นที่การใช้คำบ่งชี้บุคคลที่เป็นผู้พูดหรือสรรพนามบุรุษที่ 1 ที่เน้นการรับรู้ซึ่งบ่งชี้ว่าผู้พูดเป็นผู้รับสภาพและเป็นผู้ถูกกระทำ การใช้ศัพท์ที่สื่ออารมณ์ความรู้สึกทางลบ ศัพท์ที่สื่อความคิดเกี่ยวกับความหมดหวัง ไร้ค่า และความตาย ศัพท์ที่สื่อการกระทำและพฤติกรรมเกี่ยวกับการนอน การกิน พฤติกรรมก้าวร้าว รุนแรง การทำร้ายตัวเอง ซึ่งสอดคล้องกับวาทกรรมการแพทย์ที่เผยแพร่ในสาธารณะ มีการใช้กลวิธีด้านวจนปฏิบัติศาสตร์และวาทกรรม ได้แก่ การปฏิเสธเพื่อป้องกันลบ การใช้รูปคำถามนามธรรมในลักษณะของวจนกรรมการบ่น การขยายความเพื่อเน้นช่วงเวลาและเน้นความหมาย การใช้อุปลักษณ์ที่แสดงว่าผู้พูดเป็นผู้ถูกกระทำ ไร้ค่า ไม่มีหวัง มีการใช้วจนกรรมการตำหนิ วจนกรรมการบ่นและน้อยใจ วจนกรรมขอร้อง วจนกรรมขอบคุณและให้กำลังใจ และการใช้สหพจน์ซึ่งมักพบว่าเป็นการใช้ตัวบทที่นักศึกษาแต่งขึ้นเองหรืออาจจะนำมาจากดาราศิลปิน นักแสดง ซึ่งส่วนใหญ่จะเป็นบทประพันธ์ที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับความรัก ความทุกข์ และความตาย

ด้านการวิเคราะห์เรื่องเล่าพบว่ามีแบบเรื่องของเรื่องเล่าโรคซึมเศร้าที่แสดงให้เห็นบริบทชีวิตของนักศึกษาที่ส่วนใหญ่มีประสบการณ์การเป็นโรคซึมเศร้าก่อนที่จะเข้ามหาวิทยาลัย องค์ประกอบด้านปมปัญหาขัดแย้งมักพบหลายเรื่องทับซ้อนช่วงเวลากัน ส่วนใหญ่มักเป็นปมเกี่ยวกับคนในครอบครัว เรื่องเพื่อนและแฟน เรื่องการเรียน จนทำให้เกิดเป็นโรคซึมเศร้าและฆ่าตัวตาย เมื่อเข้าเรียนมหาวิทยาลัยก็ยังคงเข้ารับการรักษารอคอยซึมเศร้าควบคู่ไปด้วย ทำให้นักศึกษามีชีวิตที่วนเวียนระหว่างบ้าน โรงพยาบาล และมหาวิทยาลัย ที่งานวิจัยนี้เรียกว่า ชีวิต บ.ร.ม.

ส่วนวาทกรรมในสื่อสาธารณะพบที่มีการสื่อสารที่ทำให้เห็นว่าการสื่อความหมายเกี่ยวกับโรคซึมเศร้าต่างมุมมองกัน ระหว่างมุมมองด้านการแพทย์ซึ่งเป็นวาทกรรมกระแสหลักในการกำหนดกรอบความหมายของโรคซึมเศร้าในฐานะโรค และกำหนดบุคคลที่เป็นโรคซึมเศร้าว่าเป็นคนป่วย วาทกรรมการแพทย์ที่เน้นการรักษาพยาบาลได้กำหนดกรอบความหมายในลักษณะแบบแผนทำให้คนป่วยโรคซึมเศร้ามีลักษณะที่เป็นแบบเดียวกัน ที่ทำให้เกิดการแยก

ความต่างจากคนปกติ ในขณะที่วาทกรรมสื่อมวลชนมักนำเสนอโรคซึมเศร้าในข่าวที่มีความหมายเชิงน่ากลัว อันตราย และน่าตกใจ ซึ่งมักสัมพันธ์กับข่าวการฆ่าตัวตาย ภาษาที่นำเสนอมักเน้นมุมมองด้านความเชื่อที่สื่อนัยว่าโรคซึมเศร้าคือ ความบ้า และเกี่ยวข้องกับเรื่องเหนือธรรมชาติ แต่การนำเสนอผ่านสื่อออนไลน์ทำให้เห็นมุมมองที่ได้แย้งกัน 2 ด้าน ด้านหนึ่งเป็นกลุ่มคนที่ไม่เข้าใจและไม่มีความรู้เรื่องโรคซึมเศร้าจึงสื่อสารตามมุมมองความเชื่อและเน้นการวิพากษ์วิจารณ์ทางลบต่อผู้ป่วยโรคซึมเศร้า อีกด้านหนึ่งเข้าใจและมีความรู้เรื่องโรคซึมเศร้าทั้งประสบการณ์ตรงและประสบการณ์อ้อม จึงใช้มุมมองเชิงประสบการณ์ สื่อสารด้วยน้ำเสียงเข้าใจ ให้กำลังใจ และเรียกร้องขอความเห็นใจให้แก่ผู้ป่วยโรคซึมเศร้า ทั้งวาทกรรมสาธารณะและวาทกรรมของนักศึกษาซึมเศร้าทำให้เห็นว่าสังคมไทยยังมีความเข้าใจเรื่องโรคซึมเศร้าแตกต่างกัน

การศึกษาวิจัยนี้ชี้ให้เห็นว่าการสื่อสารโรคซึมเศร้าในสังคมไทยควรเน้นการให้ข้อมูลเชิงประสบการณ์ที่หลากหลาย และควรให้ความรู้เชิงมิติทางสังคมที่จะทำให้เข้าใจบริบทชีวิตที่เป็นปัจจัยไปสู่การเป็นโรคซึมเศร้า นอกจากนี้การดูแลปัญหาสุขภาพจิตของนักศึกษาในมหาวิทยาลัยของไทยควรที่จะต้องพิจารณาและตระหนักถึงความเข้าใจเกี่ยวกับโรคซึมเศร้าในบริบทครอบครัวและบริบทเฉพาะของสถาบันการศึกษาด้วยเพื่อให้มีระบบการดูแลและให้ความรู้ด้านสุขภาพจิตแก่นักศึกษาเพื่อสร้างคุณภาพชีวิตที่ยั่งยืนต่อไป

คำสำคัญ ภาวะซึมเศร้า อุบัติการณ์โรคซึมเศร้า วาทกรรมโรคซึมเศร้า แบบเรื่องเล่า นักศึกษามหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

Abstract

This research project is both quantitative and qualitative research, and interdisciplinary of linguistics, communication and psychology. Two main objectives of this research were 1) to survey the depression prevalence of Thai students, in this case was Thammasat University and 2) to explore the discourse of depressed students in Thammasat University as well as the discourse of depression in public to show how discourse pattern can be an indicator of depression signs in order to develop communication about depression for Thai university.

Following Thammasat Research Ethics Board permission, data of analysis were divided in two groups related to the objectives of study. First was descriptive survey. The three instruments used to collect data were: 1) The Center for Epidemiologic Studies-Depression Scale (CES-D) Thai version; 2) The Patient Health Questionnaire 2 (PHQ-2); and 3) The Patient Health Questionnaire 9 (PHQ-9). The sample consisted of 700 undergraduate students from Thammasat University, Rangsit campus in 2016 academic year. Systematic sampling was used to select the sample. Data were analyzed using descriptive statistics and Chi-square test. Second was qualitative study. Data consisted of public and ethnographic texts. Public texts were document and online discourse about depression published during 2012 to 2017. Ethnographic data were from narratives and conversations of 40 Thammasat University volunteered students who were diagnosed depression and were informed to write their diaries for two months and to have twice conversations with the researcher. Observation and field note-taking were supplemented in conversation recorded data. Narratives and all recorded data were transcribed into text documents to be analyzed by using textual analysis and narrative discourse analysis.

The survey result showed that the prevalence rate of depression of Thammasat University students was 23.3%. Result from Chi-square test revealed that this percentage of depression was higher than the overall percentage of Thai population (4%) with statistical significance at 0.01. Percentage of depression of male students was higher than female, which was different from any other studies.

The discourse analysis of depressed students found that linguistic features and discourse pattern would be the depression signaling. Person deixis of first person pronoun as Patient case relation [PAT] was prominently used to express the speaker as being objected. Negative expressions, cognitive words of hopelessness, worthlessness, and death, action and behavioral words of sleeping, eating, aggression and self-harm were consistent with medical discourse of depression which was publicly as common indicators of depression symptoms. Discourse and pragmatic strategies used widespread were negation as presupposition, abstract questions as speech act of complains, modification about time duration and intensifying, metaphor used to express speaker as object, worthless, and hopelessness, speech act of self-

blaming, complains, request, thankfulness and moral support. Intertextuality found explicitly rhetorical texts such as poems, songs, short stories and novel which produced by depressed students themselves or imported from writers, popular artists, and movie stars. Mostly were about sadness, miserable and death.

Narrative analysis found narrative templates of depression which revealed the context of depressed student life. Most of them experienced depression before entering university. Narrative elements of complicating actions about family conflict, problem with friends and lovers, problem at school, simultaneously occurred and forced to commit suicide but unsuccessful. These depressed students still had medication and visit psychiatrist at hospital while studying at university. They mainly led their life cycle of home, university and hospital, which this research called the life of HUH (home, university and hospital).

The analysis of public discourse about depression uncovered that depression was diversely sense making. Medical perspective as dominant discourse was conceptualization the stereotype of depression as disease and people with depression as patient. This sense was postulated the limitation of people with depression separated from normal people. Media discourse presented the negative sense of depression as frightened, dangerous and excited phenomenon. Suicidal news implicitly presented depression as madness and associated with supernatural belief. Online discourse and social media were platform of the competing sense of depression. On the one hand, the negative side with lack of understanding of depression mostly criticized people with depression. On the other hand, the experiential perspective with moral support and depression knowledge introduced the positive sense to the public. These various discourses showed the sense of depression was irreconcilable in Thai society.

This research argued that communication of depression in Thai society should employ the various senses of experiential perspectives. Social aspect and context of life that lead to the conditions of depression should be more introduced in the public. In addition, the implications of this study can be provided for the development tools of communication about depression among students in Thai university. This research also made the suggestion for the university policy to have the provision of student-centered mental healthcare unit. A better understanding of the conceptualization of experiential perspective within specific contexts of student family and each institution should be considered to make profit for sustainable life of Thai students.

Keywords: Depression, Depression prevalence, Discourse of Depression, Narrative templates, Thammasat University student